

Tanum 2215 vid Greby

Arkeologisk förundersökning, Tanums kommun

Stig Swedberg

Tanum 2215 vid Greby

Arkeologisk förundersökning, Tanums kommun

Stig Swedberg

Tanum 2215 vid Greby
Arkeologisk förundersökning , Tanums kommun

Kulturhistoriska rapporter 122

© Rio Kulturkooperativ 2011

Fastighet: Greby 1:4 m fl, Tanums socken, Tanums kommun, Västra Götalands län

Belägenhet i SWEREF 90 TM: Norr 6513300 m, Öst 283080 m

Höjd över havet: 9-11 meter

Beställare: Stig Karlsson, fastighetsägare

Projektnummer: 1168

Projektansvarig: Anna Gustavsson

Fältansvarig: Stig Swedberg

Övrig personal: Benjamin Grahn-Danielson och Andreas Toreld

För personalens meriter hänvisas till Rio Kulturkooperativs hemsida

Fältarbetstid: September 2011

Undersökningsområdets storlek: 2 500 m²

Arkiv: Rio Kulturkooperativ

Foton: Där fotograf ej anges är bilder tagna av fältpersonalen

Omslagsbild: Upptagning av schakt vid Tanum 2215. Foto mot norr

Orienteringskarta: Framställd av Rio Kulturkooperativ med data från Map Maker, FMIS samt Länsstyrelsen i Västra Götaland

Topografisk grundkarta samt plankarta: Tillhandahållen av beställaren

Övriga kartor och situationsplaner: Framställda av Rio Kulturkooperativ

Redigering och layout: Optimal Press

Tryck: Nordbloms Trycksaker AB, HAMBURGSUND

ISSN 1652-1897

Sökord: Greby, Grebbestad, boplats, härd, Bohuslän

Rio Kulturkooperativ

Ekelidsvägen 5

457 40 FJÄLLBACKA

www.riokultur.se

rio@riokultur.se

Innehåll

<i>Sammanfattning</i>	5
<i>Syfte</i>	7
<i>Metod</i>	7
<i>Förmedling</i>	7
<i>Undersökningsområdet</i>	7
<i>Tidigare undersökningar</i>	8
<i>Resultat</i>	8
<i>Fynd</i>	8
<i>Anläggningar</i>	8
<i>Analysresultat</i>	8
<i>Tolkning</i>	8
<i>Antikvarisk bedömning</i>	10
<i>Källor</i>	10
<i>Bilagor</i>	11
1. <i>Anläggningar</i>	
2. <i>Schakt</i>	

Tanum 2215 vid Greby

Arkeologisk förundersökning, Tanums kommun

Sammanfattning

Bakgrunden till förundersökningen vid Greby var det pågående planarbetet för ett nytt verksamhetsområde i Grebbestad. Syftet med förundersökningen var att förse länsstyrelsen med ett fördjupat kunskapsunderlag inför prövning av arbetsföretaget enligt 2 kap. 12 § KML. Fornlämningens art och innehåll beskrivs med hänsyn till fornlämningens antikvariska bevarandevärde samt dess pedagogiska och vetenskapliga potential.

Undersökningen skedde genom schaktning i åkermark samt genom avtorvning av bergsimpediment. Schakt och anläggningar dokumenterades genom beskrivning, foto och inmätning med DGPS.

Vid undersökningen togs 17 schakt upp, samtliga med dubbel skopbredd. Två bergsimpediment avtorvades och avsöktes efter hållristningar. En anläggning i form av en härd framkom i ett av schakten. Härden var kraftigt skadad av plöjning. Inga hållristningar framkom.

I samråd med länsstyrelsen beslöts inga analyser skulle göras mot bakgrund av det blygsamma resultatet av förundersökningen.

Det mesta talar för att härden hör till en mindre aktivitetsyta och representerar därmed förmodligen en tillfällig aktivitet. Det är troligt att denna skett under järnåldern.

Illustration 1. Översiktskarta. Fornlämningar omnämnda i texten har markerats med namn på kartan.

Syfte

Bakgrunden till förundersökningen vid Greby var det pågående planarbetet för ett nytt verksamhetsområde i Grebbestad. Syftet med förundersökningen var att förse länsstyrelsen med ett fördjupat kunskapsunderlag inför prövning av arbetsföretaget enligt 2 kap. 12 § KML. Fornlämningens art och innehåll beskrivs med hänsyn till fornlämningens antikvariska bevarandevärde samt dess pedagogiska och vetenskapliga potential.

Tanum 2215 är belägen i samma dalgång som flera andra boplatser, exempelvis Tanum 1885 och 1886 samt ett större gravfält, Tanum 734. Även två andra större grav- och boplatssområden finns i närheten, Tanum 719, 1892 samt 765. Kopplingen mellan boplatser och gravfält är mycket intressant och det finns skäl att anta att de är samtida.

Frågeställningarna för förundersökningen var följande:

- Vad har varit platsen huvudsakliga funktion?
- Under vilken tid har platsen använts?
- Hur har den rumsliga indelningen sett ut i förhållande till fornlämningsbilden i stort?
- Vilka kopplingar till gravfälten, boplatser och fyndplatser går det att se i det framkomna materialet?

Metod

Vid förundersökningen togs schakt upp med grävmaskin. Schakten förlades jämnt över ytan, med hänsyn till topografin, i syfte att avgränsa fornlämningen inom undersökningsområdet. Schaktningen avsåg också att frilägga större ytor så att eventuella anläggningar framträder, därför togs schakten upp med dubbel skopbredd. De fysiska förutsättningarna för att avgränsa fornlämningen åt väster är begränsade eftersom det direkt väster om undersökningsområdet finns en hårdgjord grusplan som fungerar som båtuppställningsyta. Schaktningen inriktades på att avgränsa lämningen åt norr, söder och öster.

Anläggningar och fyndförande kontexter handrensades. Framkomna anläggningar beskrevs

och fotograferades. Schakt och anläggningar samt två bergsimpediment mättes in med DGPS. Metalldetektor användes för att söka igenom anläggningar och förmodade äldre lager. Prover togs i påträffade anläggningar och i nedre delen av ploglagret. De två bergsimpedimenten rensades och ytan granskades efter hållristningar.

Den framkomna anläggningen gavs nummer 1168:1 i Rio Kulturkooperativs databas.

Förmedling

Målgrupper för undersökningen var i första hand företagare, länsstyrelsen, andra myndigheter samt undersökare, varför inga publika arrangemang anordnades.

Undersökningsområdet

Boplatserna Tanum 2215 är belägen på den västra sidan av en dalgång som utgör Sannäs-fjordens förlängning, *illustration 1*. Dalen leder från den norra delen av Grebbestad till havet vid Sannäs, cirka 2,5 kilometer norr om samhället. Dalgången består av jordbruksmark vilken avgränsas av till delar skogsbeväxta bergsmarker på vardera sida. Vid utredning 2009 påträffades två anläggningar som innehöll slagen flinta, bränd lera och metall, och som tolkades som boplatsgropar, *Grahn-Danielson 2009*.

I dalgången finns tre boplatssområden registrerade på den västra sidan, varav Tanum 2215 är ett, övriga är Tanum 1885 och 1886. På den östra kanten av dalgången ligger Greby gravfält, Tanum 734, ett av de största och mest omskrivna gravfälten i Bohuslän. Cirka 800 meter från Greby i väst respektive syd ligger grav- och boplatssområden vid Gissleröd och Siljevi, Tanum 1892, 719 respektive 765. Även enskilda gravar och fyndplatser i dalgången finns inrapporterade i FMIS och i de högre liggande partierna öster om Greby gravfält finns några hållristningslokaler.

Fornlämningsbilden i området, med boplatser och gravfält, är mycket intressant. Lämningarna visar att området har varit väl använt under järnåldern.

Tidigare undersökningar

Grebyområdet har tidigt varit föremål för arkeologiska undersökningar, men det är framförallt gravfälten som diskuterats. År 1873 undersökte Oscar Montelius ett antal gravar på Greby gravfält. Gravfältet beskrevs redan av Oedman 1746. Under första hälften av 1900-tal undersöktes Gisslerödgravfälten ett flertal gånger. Ytterligare en undersökning genomfördes 2007 på det norra gravfältet vid Gissleröd. Undersökningarna och forskningen kring gravfälten i Grebbestadsområdet presenteras i rapporten "Gissleröd II", *Olsson m fl 2010*.

Under 2010 utfördes en schaktningsövervakning vid Ertseröd söder om Grebbestad där delar av ett hus från romersk järnålder undersöktes, *Grahn-Danielson och Östlund 2010*.

Utredningen av planområdet på Greby resulterade bland annat i att boplatsen Tanum 2215 registrerades, *Grahn-Danielson 2009*. Vid utredningen framkom två boplatsgropar samt en mindre fyndmängd bestående av slagen flinta, bränd lera och metall.

Resultat

Förundersökningen bedrevs dels genom sökschaktning och dels genom avsökning av frilagda berghällar, *illustration 2*. Totalt togs 17 schakt upp. Lagerföljden var närmast identisk, med ett 0,2-0,4 meter djupt ploglager bestående av humös brun sand. Därunder framkom ett sandlager med finare fraktioner och med varierande grad av snäckskalsinblandning. I de flesta av schakten fanns avtryck spår av plogen i den underliggande sanden.

I schakt 12 framkom en skadad härd, anläggning 1168:1, på ett djup av 0,3 meter. I schakt 3 och 4 framkom delar av ett dike. I schakt 15 framkom fem grunda gropar, troligen rester efter stenar. Fyllningen bestod av samma material som ploglagret. I schakt 12 och 13 framkom måttligt respektive sparsamt med kol, i schakt 12 framkom även måttligt med skärvsten.

I anslutning till östra delen av fornlämningen fanns två bergsimpediment. Delar av dessa avtorvades och avsöktes efter hållristningar. Inga sådan framkom dock.

Fynd

Vid undersökningen framkom endast föremål av sentida eller helt recent karaktär, såsom spik, hästskosöm och skiftnyckel. Inga av fynden tillvaratogs.

Anläggningar

En anläggning av förhistorisk karaktär framkom, denna hade vid utredningen benämnts som anläggning 1 och bedömts som boplatsgrop. Anläggningen var kraftigt skadad av plöjning men även av undersökningen i samband med utredningen. Anläggningen hade på grund av detta en diffus begränsningen men uppskattades till cirka 2 x 2 meter i diameter. Anläggningen var grund med ett maximalt djup på 0,03 meter. Fyllningen bestod av brun sand. I denna fanns måttligt med skärvsten samt kol och sot. På grund av plogskadorna fanns merparten av såväl skärvsten som kolbitar utanför anläggningen. Anläggningen var belägen 10 meter över havet.

Även ett dike framkom i två av schakten. Det hade mjukt rundad form i botten och ett djup på cirka 0,10 meter under ploglagret.

Analysresultat

Två kolprover insamlades. Vid samråd med länsstyrelsen bestämdes att inget av proverna skulle analyseras.

Tolkning

Den framkomna anläggningen var i det närmaste helt sönderplöjd varför endast botten var någorlunda intakt. I och omkring anläggningen fanns dock flera skärvstenar och kolbitar. Anläggningen bör tolkas som härd. Den är identisk med anläggning 1 som undersöktes i samband med utredning 2009. Tolkning grop bör alltså ändras till härd.

Det dike som dokumenterades i samband med förundersökningen bedömdes som handgrävt på grund av dess ringa djup och rundade form. Anläggning 2 från utredningen var troligen en del av detta dike och bör strykas ur beskrivningen av Tanum 2215.

Mot bakgrund av såväl förundersökningssom utredningsresultat framstår anläggning

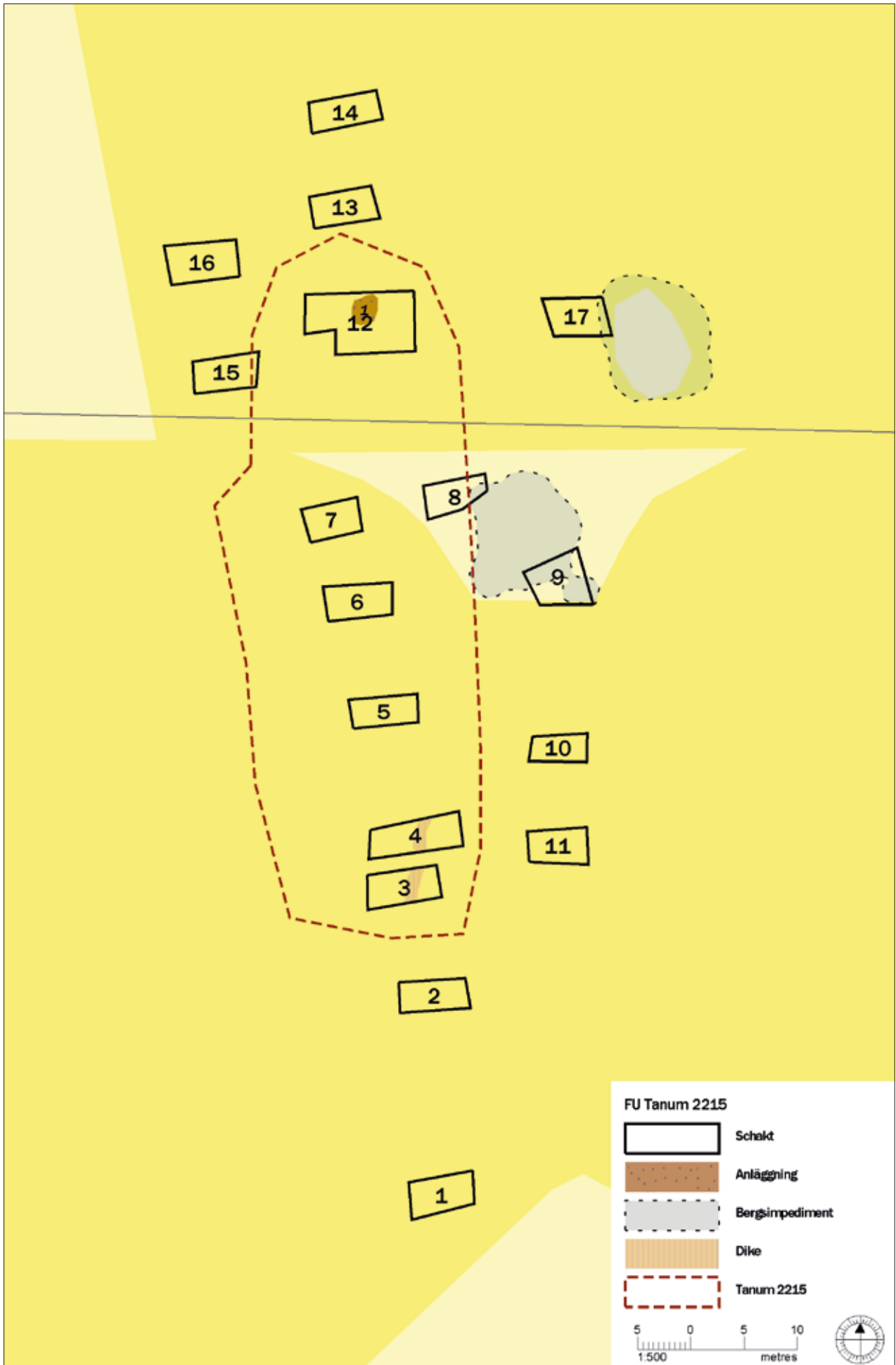

Illustration 2. Schakt upptagna inom och i anslutning till Tanum 2215. Eldstaden som framkom har markerats i schakt 12. de två närliggande bergs impediment som söktes efter hållristningen har markerats med grå färg.

1168:1 som en ensamliggande härd. Anläggningens höjd över havet visar att den troligen inte anlagd före äldre järnålder. Övriga undersökningar i närområdet visar att området var i högsta grad brukat på denna tid. Om härden verkligen var ensamliggande i sin samtid kan det förklaras med att ytan mellan hav och berg inte var stor nog att hysa mer än en tillfällig aktivitet. Det finns dock flera möjliga orsaker till förstörelse av anläggningar i närområdet. Området har en lång odlingshistoria och anläggningar kan ha plöjts bort. Vid utredningen 2009 konstaterades också att en stor yta i anslutning till anläggning 1 hade markberetts utan föregående utredning eller undersökning, *Grahn-Danielson 2009*. Inom den yta där förundersökningen företogs talar dock avsaknaden

av kol, skärvsten och fynd i samtliga schakt utom det som innehöll anläggning 1 samt ett intilliggande schakt för att anläggningen representerar en mindre och troligen kortvarig aktivitet. Rimligen bör därmed också boplatsen tolkas som en aktivitetsyta, troligen från järnåldern.

Impedimenten som avsöktes efter hållristningar var belägna på mellan 9 och 11 meters höjd över havet. Möjligen är det en för låg nivå för att de skall ha kommit ifråga för hållristande, möjligen har läget i sig inte varit det rätta.

Antikvarisk bedömning

Resultatet från förundersökningen föranleder inga vidare åtgärder. Fornlämningen bedöms som undersökt och borttagen.

Källor

Litteratur

Grahn-Danielson, Benjamin	2009	Verksamhetsområde på Greby. Arkeologisk utredning, Tanums kommun. Kulturhistoriska rapporter 63. Rio Kulturkooperativ.
Grahn-Danielson, Benjamin & Östlund, Annika	2010	Boplatslämningar vid Ertseröd Tanum 2207, Tanums kommun. Arkeologisk förundersökning. Kulturhistoriska rapporter 109. Rio Kulturkooperativ.
Olsson, Lillemor, Swedberg, Stig & Östlund, Annika	2010	Gissleröd II. Del I: Försvunna gravar och bortglömda undersökningar. Del II: Teknisk rapport. Tanum 1892 och Tanum 1893. Särskild undersökning inom Tanum-Tågeröd 1:6 m. fl. Kulturhistoriska rapporter 86. Rio Kulturkooperativ.

Bilagor

Bilaga 1: Anläggningar

Anläggning nr	Hemvist	Typ	Längd (m)	Bredd (m)	Djup under markytan (m)	Beskrivning
A1	Schakt 12	Härd	2	2	0,3	Oregelbunden, plogskadad härd, max 0,03m dj, diffus utbredning, förmodligen även skadad av AU schakt. I fyllning samt i nedre delen av ploglagret framkom måttligt med skärvsten, sot och kol. Avsökt med metalldetektor.

Bilaga 2: Schakt

Schakt nr	Längd m	Minsta dj m	Största dj m	Lager m	Kommentar
S1	6	0,4	0,45	0,3 brun humös sand, därunder ljus grå sand.	Delvis avsökt med metalldetektor.
S2	6,5	0,3	0,45	0,32 brun humös sand, därunder ljusbrun sand (delvis skalhaltig).	Delvis avsökt med metalldetektor.
S3	5,5	0,4	0,75	0,35 brun humös sand, därunder ljusbrun sand (delvis skalhaltig).	Dike, inmätt som A2 vid AU. Delvis avsökt med metalldetektor.
S4	8	0,3	0,45	0,30 brun humös sand, därunder ljusbrun sand (delvis skalhaltig).	Dike, inmätt som A2 vid AU. Delvis avsökt med metalldetektor.
S5	7	0,3	0,4	0,30 brun humös sand, därunder ljusbrun sand (delvis skalhaltig).	
S6	5,5	0,3	0,4	0,30 brun humös sand, därunder ljusbrun sand (delvis skalhaltig).	Delvis avsökt med metalldetektor.
S7	5	0,3	0,4	0,30 brun humös sand, därunder ljusbrun sand (delvis skalhaltig).	
S8	5	0,3	0,55	0,40 brun humös sand, därunder ljusbrun sand (delvis skalhaltig).	
S9	5	0,3	0,5	0,2 brun humös sand, därunder ljusbrun sand och berg.	Upptaget invid impediment.
S10	5,5	0,3	0,45	0,35 brun humös sand, därunder ljusbrun sand och berg.	Ev dränering i schaktet.
S11	6	0,4	0,45	0,35 brun humös sand, därunder ljusbrun sand och berg.	
S12	10	0,3	0,45	0,30 brun humös sand, därunder ljusbrun sand.	Anläggning 1.
S13	6	0,3	0,4	0,25 brun humös sand, därunder ljusbrun sand.	Delvis avsökt med metalldetektor. Kolprov nr 2.
S14	6	0,4	0,5	0,30 brun humös sand, därunder ljusbrun sand.	
S15	6	0,25	0,35	0,20 brun humös sand, därunder ljusbrun sand.	Ett fåtal gropar i schaktet, förmodligen efter stenar.
S16	6	0,25	0,35	0,20 brun humös sand, därunder ljusbrun sand.	
S17	6	0,25	0,35	0,20 brun humös sand, därunder ljus skalhaltig sand.	

